

СТОРІНКА ВЧЕНОГО

УДК 347.92

**ФУНКЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ
ТА СФЕРА ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА****О. С. Ткачук***кандидат юридичних наук, доцент,
суддя Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ*

Дослідження функцій судової влади має дуже важливе значення, оскільки саме вони в повному обсязі допомагають розкрити її сутність та соціальне призначення. При цьому, незважаючи на те що пошуком відповіді на це питання тривалий час займаються науковці різних галузей права: конституційного, цивільного процесуального, кримінального процесуального тощо, єдина позиція з цього приводу не вироблена. Всі наявні в літературі точки зору можна поділити на дві групи.

Представники першої керуються тим, що судова влада виконує лише одну функцію. Так, В. О. Лазарева вважає, що цією функцією є судовий захист прав і свободи людини та громадянина, а формою реалізації судової влади є правосуддя, що здійснюється шляхом конституційного, цивільного, адміністративного та кримінального судочинства. При цьому автор погоджується, що суд як орган судової влади здійснює різні види діяльності, у тому числі й судовий контроль. Однак останній цілком вкладається у звичне уявлення про правосуддя як форму реалізації судової влади¹. І. Л. Петрухін погоджується з такою позицією, однак при цьому зазначає, що функції судової влади можуть бути представлені і як її цілі. Вирішення соціальних конфліктів не завжди пов'язано з поновленням у правах.

¹ Лазарева В. А. Судебная власть и ее реализация в уголовном процессе / В. А. Лазарева. — Самара : Изд-во «Самарский университет», 1999. — С. 32, 39–42.

Формою реалізації судової влади є не тільки правосуддя. Ця влада проявляє себе і у вигляді постанов Пленуму ВСУ, що надають судовій практиці певний напрямок, і у вигляді встановлення судами фактів, що мають юридичне значення, при відсутності правового спору, а також в інших відносинах. При цьому під функцією (метою, завданнями) судової влади він пропонує розуміти вирішення соціально-правових конфліктів та встановлення юридичних фактів шляхом здійснення правосуддя у формах конституційного, цивільного, арбітражного, адміністративного та кримінального судочинства¹.

І. Є. Марочкін у своїх останніх працях виокремлює вирішення соціально значущих справ, що мають правові наслідки, як функцію судової влади, говорячи про неї в множині, однак не виокремлюючи інших. У межах цієї функції, на його думку, суди виконують такі види діяльності: розглядають і вирішують по суті правові конфлікти, що виникають у суспільстві; за клопотанням органів досудового слідства вирішують питання можливості обмеження конституційних прав та свобод людини для забезпечення мети розслідування кримінального правопорушення; винятковою компетенцією суду є прийняття в передбачених законом випадках рішень щодо обмеження прав та свобод громадян, що не пов'язані з учиненням правопорушення; офіційно засвідчують юридичні факти, що визначають виникнення, зміну чи припинення особистих або майнових прав фізичних та юридичних осіб; правозастосовна діяльність, у процесі якої судді тлумачать правову норму².

Деякі вчені як єдину функцію судової влади виокремлюють саме правосуддя³. Здійснення судового контролю в його різних різновидах є проявом цієї функції⁴. Крім того, на практиці суди здійснюють і деякі інші функції

¹ Судебная власть / под ред. И. Л. Петрухина. — М. : ООО «ТК Велби», 2003. — С. 85–86.

² Судова влада : моногр. / Я. М. Романюк та ін. ; за заг. ред. І. Є. Марочкіна, 2015. — С. 17–18.

³ Бибило В. Н. Судебная власть в уголовном судопроизводстве / В. Н. Бибило. — Минск : Изд-во «Право и экономика», 2001. — С. 60; Смокович М. Судова влада: місце в суспільстві та судовий контроль / М. Смокович // Юридична Україна. — 2012. — № 10. — С. 103–106; Фоков А. П. Судебный контроль в России и Франции (сравнительно-правовой аспект) : моногр. / А. П. Фоков. — М. : Российская академия правосудия, 2001. — С. 21.

⁴ Кивалов С. В. Судебная реформа в Украине: разочарования и надежды / С. В. Кивалов. — Одесса : Юридична література, 2010. — С. 19–20, 27; Самохвалов В. П. Загальна теорія судової влади: системно-правові аспекти розвитку : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. України / В. Самохвалов. — К. : Юстініан, 2010. — С. 30.

(правозахисна, правоохоронна, виховна тощо), проте вони реалізуються у межах здійснення правосуддя¹.

Представники другої групи вважають, що функції суду та судової влади не можна зводити лише до відправлення правосуддя², розгляду та вирішення юридичних справ³. Однак при цьому виокремлюють різну їх кількість. Так, свого часу Б. М. Юрков зазначав, що суд здійснює охоронну, виховну та попереджувальну функції⁴. Більшість авторів визначають дві функції: здійснення правосуддя та судовий контроль⁵. Деякі розмежовують контроль, що здійснюється судами загальної юрисдикції та КСУ, що зумовлює виокремлення трьох функцій⁶. Ряд науковців вказують на наявність трьох функцій, однак вони не диференціюють функцію контролю, хоча разом з тим додатково виокремлюють або функцію управління (пра-

¹ Чернушенко А. В. Судова влада і судова система України / А. В. Чернушенко // Судова апеляція. — 2005. — № 1. — С. 15–16.

² Колоколов Н. А. Судебная власть в государственном управлении: некоторые проблемы текущей политики и фундаментальной науки : сб. ст. / Н. А. Колоколов. — Курск, 2001. — С. 6; Колоколов Н. А. О праве, суде и правосудии: (избранное) / Н. А. Колоколов. — М. : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2006. — С. 171, 180; Ермошин Г. Т. Судебная власть как система органов государственной власти / Г. Т. Ермошина // Законодательство и экономика. — 2004. — № 4. — С. 37; Изварина А. Ф. Судебная власть в Российской Федерации : учеб. пособие для юрид. вузов и фак. / А. Ф. Изварина. — Ростов н/Д, 2001. — С. 27; Штогун С. Функції та повноваження судової влади / С. Штогун // Юридична Україна. — 2008. — № 4. — С. 89 та інші.

³ Дегтярев С. Л. Реализация судебной власти в гражданском судопроизводстве: теоретико-прикладные проблемы / С. Л. Дегтярев. — М. : Волтерс Клувер, 2007. — С. 9.

⁴ Юрков Б. Н. Судебное обеспечение законности в деятельности административных органов / Б. Н. Юрков. — Харьков : Вища школа, 1987. — С. 7.

⁵ Абросимова Е. Б. Судебная власть: Конституционно-правовые аспекты : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 Государственное право и управление; советское строительство; административное право; финансовое право / Е. Б. Абросимова. — М. : Б. и, 1991. — С. 10; Марочкин И. Е. Природа судебной власти / И. Е. Марочкин // Избранное / составители : Червякова Е. Б., Марочкин А. И., Мех Ю. В. — Харьков : Изд-во «Плеяда», 2015. — С. 55; Марочкин И. Е. Органы судебной власти / И. Е. Марочкин // Избранное / составители : Червякова Е. Б., Марочкин А. И., Мех Ю. В. — Харьков : Изд-во «Плеяда», 2015. — С. 71; Цихоцкий А. В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам / А. В. Цихоцкий. — Новосибирск : Наука. Сиб. Предприятие РАН, 1997. — С. 32–33, 37; Стефанюк В. С. Судовий контроль у сфері судової влади / В. С. Стефанюк // Вісник Верховного Суду України. — 1999. — № 4. — С. 2; Бойко В. Проблеми правосуддя в Україні і шляхи їх вирішення / В. Бойко // Право України. — 2002. — № 3. — С. 4.

⁶ Власенко Н. А. Судебная власть и судебная деятельность в Российской Федерации : краткий курс лекций / Н. А. Власенко, А. Н. Власенко. — М. : Российская академия правосудия, 2005. — С. 25; Кравченко Ю. Ф. Роль судової системи України в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина / Ю. Ф. Кравченко // Право і суспільство. — 2004. — № 1. — С. 35–37.

возастосовної діяльності суду)¹, або функцію тлумачення². В. Д. Бринцев називає чотири функції: правосуддя, судовий контроль, судове санкціонування, судовий нагляд³. С. Штогун згруповує функції за окремими напрямками діяльності на функції, пов'язані із здійсненням правосуддя; функції судового контролю; функції, пов'язані із забезпеченням виконання судового рішення; організаційні функції⁴. І. М. Зайцев виокремлює такі функції цивільного судочинства: розгляд та вирішення справи по суті; перегляд рішень, ухвал та постанов для виявлення і усунення помилок; виконання правозастосовних (юрисдикційних) актів⁵. А. Ф. Изваріна та інші зазначають, що з розумінням суспільством значимості судового захисту функції судової влади доповнюватимуться, і судова влада розширюватиме свою багатофункціональність⁶, тобто перелік функцій не є вичерпним і остаточним⁷.

Деякі науковці керуються тим, що вся діяльність органів судової влади є правосуддям, тому вони виокремлюють саме функції правосуддя⁸. Як приклад, К. В. Гусаров до них відносить розгляд і вирішення правових спорів у порядку цивільного судочинства (позовне провадження), контроль і перегляд в системі цивільної юрисдикції (контрольна функція), розгляд і вирішення справ у безспірному порядку, застосування до порушників проце-

¹ Судова влада : моногр. / Я. М. Романюк та ін. ; за заг. ред. І. Є. Марочкіна, 2015. — С. 17; Куцин М. М. Функції суду як органу судової влади у кримінальних справах / М. М. Куцин // Часопис Київського університету права. — 2006. — № 1. — С. 148–153; Марочкін І. Є. Судова влада як основний суб'єкт судового права / І. Є. Марочкін // Право України. — 2015. — № 3. — С. 109–110.

² Цвік М. В. Про систему юридичних актів / М. В. Цвік // Вісник академії правових наук України. — 2002. — № 4 (31). — С. 24.

³ Бринцев В. Д. Судебная власть (правосудие). Итоги реформ 1992–2003 гг. на Украине / В. Д. Бринцев. — Харьков : Ксилон, 2004. — С. 57.

⁴ Штогун С. Функції та повноваження судової влади / С. Штогун // Юридична Україна. — 2008. — № 4. — С. 91.

⁵ Зайцев И. М. Процессуальные функции гражданского судопроизводства / И. М. Зайцев. — Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1990. — С. 9.

⁶ Изварина А. Ф. Судебная система России: концептуальные основы организации, развития и совершенствования : моногр. / А. Ф. Изварина. — Ростов н/Д : Изд-во СКНЦ ВШ ЮФУ, 2012. — С. 38.

⁷ Штогун С. Функції та повноваження судової влади / С. Штогун // Юридична Україна. — 2008. — № 4. — С. 90–91.

⁸ Переплеснина Е. М. Модернизация судебной власти в контексте взаимодействия конституционного и международного права : моногр. / Е. М. Переплеснина. — М. : ИНФРА-М, 2013. — С. 101.

суального закону заходів процесуальної відповідальності, тлумачення правових норм¹.

Деякі автори замість функцій судової влади виокремлюють форми або повноваження, при цьому в якості останніх перераховують те, що іншими відноситься до функцій². Так, В. В. Молдован, І. С. Гриценко, М. А. Погорецький зауважують, що судова влада реалізується через такі повноваження: здійснення правосуддя; конституційний контроль; контроль за додержанням законності та обґрунтованості рішень і дій державних органів та посадових осіб; формування органів суддівського самоврядування; роз'яснення судам загальної юрисдикції актів застосування законодавства; утворення державної судової адміністрації³.

Проблематика функцій судової влади була предметом наукових досліджень багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких: В. О. Лазарева, І. Є. Марочкін, М. О. Колоколов, Б. М. Юрков, В. Д. Бринцев, І. С. Гриценко, С. П. Дегтярев, В. А. Яблоков, С. Г. Штогун, К. В. Гусаров, П. Ф. Карпечкін та інші. Проте до сьогодні не проводилось комплексних досліджень функцій судової влади крізь призму сфери цивільного судочинства, що і є предметом нашого дослідження.

Аналіз наведених точок зору дає можливість дійти висновку, що відмінності у поглядах на функції судової влади та їх кількість пов'язані, насамперед, із відсутністю єдності у підходах до визначення сутності поняття «функція», її співвідношення з категоріями «форма», «вид діяльності», «повноваження». Тому, на нашу думку, дослідження питання функцій судової влади у цивільному судочинстві методологічно важливо розпочинати з формулювання дефініції «функція» судової влади та проведення її розмежування зі схожими поняттями.

У літературі використовуються різні підходи, основні з яких можна поділити на три групи. Відповідно до першої функції судової влади визначаються через ототожнення їх з метою або завданнями⁴. З цим важко погодитися,

¹ Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух : моногр. — Х. : Право, 2010. — С. 17, 23–35.

² Сушко Л. П. Місце судового контролю в правовій державі / Л. П. Сушко // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2007. — № 6. — С. 122–124.

³ Суд, правоохоронні та правозахисні органи України / В. Т. Білоус, С. Є. Демський, О. Є. Захарова та ін. — К. : Юрінком Інтер, 2002. — С. 13; Гриценко І. С. Судова влада в Україні: до визначення поняття / І. С. Гриценко, М. А. Погорецький // Право і суспільство. — 2012. — № 2. — С. 26.

⁴ Лазарева В. А. Судебная власть и ее реализация в уголовном процессе / В. А. Лазарева. — Самара : Изд-во «Самарский университет», 1999. — С. 32, 39–42;

оскільки останні виступають орієнтиром, результатом, який необхідно досягнути. Однак постановка завдання сама по собі не приводить до його вирішення, тобто мета (завдання) є статичним елементом. Для її втілення у життя необхідно вчинити певну діяльність.

Згідно з другим підходом функції характеризуються як основні напрями реалізації наданих суду повноважень¹ або здійснення діяльності². Такий підхід є логічним, оскільки між функцією та діяльністю дійсно існує генетичний зв'язок. Функція визначає діяльність. Вона передує їй. Перш ніж працювати, необхідно знати, в якому напрямі докладати зусиль. Функція дає уявлення про те, що є змістом діяльності³. Однак вона не тотожна діяльності, оскільки вказує лише напрям діяльності для досягнення поставлених завдань⁴, її цілеспрямованість⁵. Проте і такий підхід має недоліки, оскільки не будь-який напрям діяльності можна відносити до функцій. Останній має обов'язково бути спрямований на досягнення мети, заради якої й були створені відповідні органи, тобто саме мета визначає подальшу діяльність, яка дає можливість її досягнути. Таким чином, при визначенні функцій те, яким чином має здійснюватися діяльність, не можна відокремлюватися від мети. Так, І. М. Зайцев наголошував, що будь-які юридичні функції обумовлені нормативно закріпленими завданнями та цілями, які вони мають реалізувати. Правові функції — це не лише відображення існуючого стану в судочинстві. Вони несуть процесуально-правові ідеї, в них укладено нормативне

Судебная власть / под ред. И. Л. Петрухина. — М. : ООО «ТК Велби», 2003. — С. 85.

¹ *Изварина А. Ф.* Судебная система России: концептуальные основы организации, развития и совершенствования : моногр. / А. Ф. Изварина. — Ростов н/Д : Изд-во СКНЦ ВШ ЮФУ, 2012. — С. 19; Судебная реформа в России и проблемы ее реализации : моногр. / под ред. И. Н. Сенякина, И. С. Барзиловой. — Саратов : Изд-во «Саратовский источник» (ФГУН «Российская книжная палата» г. Москва), 2010. — С. 13–14.

² *Філін Д.* Функції суду в досудових стадіях кримінального процесу / Д. Філін // *Право України*. — 2005. — № 1. — С. 63; *Ігонін Р.* Функції судової влади / Р. Ігонін // *Підприємництво, господарство і право*. — 2001. — № 2. — С. 167–168; *Смокович М.* Судова влада: місце в суспільстві та судовий контроль / М. Смокович // *Юридична Україна*. — 2012. — № 10. — С. 101–102.

³ *Магомедов А. М.* Философские проблемы о функциях / А. М. Магомедов. — Ростов н/Д : Изд-во Рост. ун-та, 1984. — С. 54–56.

⁴ *Бибилло В. Н.* Судебная власть в уголовном судопроизводстве / В. Н. Бибилло. — Минск : Изд-во «Право и экономика», 2001. — С. 59.

⁵ *Зайцев И. М.* Процессуальные функции гражданского судопроизводства / И. М. Зайцев. — Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1990. — С. 8.

керівництво до дії всіх суб'єктів судочинства щодо досягнення цільових установок цивільного процесу¹.

Згадана позиція знайшла своє відображення в наукових працях представників третього підходу, які при розкритті сутності функцій судової влади звертають увагу не лише на мету, а й на порядок її досягнення², основні напрями діяльності³, тобто цей підхід певною мірою об'єднує два попередні. Він є більш послідовним, ніж наведені вище, оскільки враховує логічну черговість. Так, спочатку визначається мета, яку необхідно досягнути, а потім програмується механізм, який цьому сприятиме, тобто узгоджується у загальному можлива поведінка.

Однак у такому підході також наявні окремі недоліки. По-перше, мету та напрями діяльності, саму діяльність не можна ототожнювати, як це роблять деякі вчені. У зв'язку із цим слід критично поставитися до висловлювання С. Л. Дегтярева, що основним завданням судової влади є сама діяльність судових органів щодо здійснення правосуддя — єдина та виключна діяльність цих органів. Відповідно, правосуддя може розглядатися і як мета (в цьому випадку зміст правосуддя пов'язується з поняттям справедливості), і як сама діяльність для досягнення цієї мети. Як не парадоксально це звучить, але правосуддя (як мета) може бути досягнуте лише шляхом правосуддя (виключної діяльності суду щодо розгляду та вирішення правових справ у встановленій законом процесуальній формі)⁴. Як вже зазначалося, мета — це той орієнтир, досягнення якого відбувається через діяльність. Правосуддя не є самоціллю, тобто не може правосуддя здійснюватися заради самого правосуддя, незалежно від того, чи розуміємо ми його як справедливість, чи як діяльність. Правосуддя здійснюється заради захисту прав, свобод та інтересів, що сприяє досягненню загальної мети — усуненню невідзначеності у правах. По-друге, не завжди мета (завдання) та напрями діяльності, взяті у сукупності, дають можливість правильно визначити функцію.

¹ *Зайцев И. М.* Процессуальные функции гражданского судопроизводства / И. М. Зайцев. — Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1990. — С. 5.

² *Дегтярев С. Л.* Реализация судебной власти в гражданском судопроизводстве: теоретико-прикладные проблемы / С. Л. Дегтярев. — М. : Волтерс Клувер, 2007. — С. 55; *Куцин М. М.* Функции суда как органа судебной власти у криминальных делах / М. М. Куцин // Часопис Київського університету права. — 2006. — № 1. — С. 153.

³ *Терехин В. А.* Современная реформа в России и развитие функций судебной власти / В. А. Терехин, А. А. Герасимова // Российская юстиция. — 2011. — № 10. — С. 43; *Чарьев М. Р.* Функции судебной власти / М. Р. Чарьев // Российский судья. — 2002. — № 3. — С. 7.

⁴ *Дегтярев С. Л.* Реализация судебной власти в гражданском судопроизводстве: теоретико-прикладные проблемы / С. Л. Дегтярев. — М. : Волтерс Клувер, 2007. — С. 52.

Йдеться про те, що в деяких випадках мета та способи її досягнення можуть збігатися, але при цьому функції різних суб'єктів є нетотожними. Як приклад, відповідно до ст. 3 Закону України «Про третейські суди»¹ завданням третейського суду визначений захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних чи юридичних осіб, тобто завдання майже збігаються з завданнями цивільного судочинства (ст. 1 ЦПК). Такий захист здійснюється шляхом вирішення спору і прийняття рішення третейським судом (абз. 4 ст. 2 Закону України «Про третейські суди»). Однак, як було зазначено в Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду) від 10 січня 2008 року № 1-рп/2008, третейський розгляд спорів сторін у сфері цивільних і господарських правовідносин — це вид недержавної юрисдикційної діяльності, яку третейські суди здійснюють на підставі законів України шляхом застосування, зокрема, методів арбітрування. Здійснення третейськими судами функції захисту, передбаченої в абз. 7 ст. 2, ст. 3 Закону, є здійсненням ними не правосуддя, а третейського розгляду спорів сторін у цивільних і господарських правовідносинах у межах права, визначеного ч. 5 ст. 55 Конституції України. Третейський розгляд не є правосуддям, а рішення третейських судів є лише актами недержавної юрисдикційної діяльності з вирішення спорів сторін у сфері цивільних і господарських відносин². По-третє, поза увагою представників досліджуваного підходу залишаються зовнішні прояви її властивостей³, що відображають соціальне призначення та особливе місце в певному суспільстві⁴.

¹ Про третейські суди : Закон України від 11 травня 2004 року № 1701-IV // Офіційний вісник України. — 2004. — № 23. — Ст. 1540.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду) від 10 січня 2008 року № 1-рп/2008 // Офіційний вісник України. — 2008. — № 28. — Ст. 903.

³ Философский словарь / под ред. М. М. Розенталя. — 3-е. изд. — М. : Политиздат, 1972. — С. 448; Цихоцкий А. В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам / А. В. Цихоцкий. — Новосибирск : Наука. Сиб. Предприятие РАН, 1997. — С. 47.

⁴ Марочкін І. Є. Судова влада як основний суб'єкт судового права / І. Є. Марочкін // Право України. — 2015. — № 3. — С. 109.

На нашу думку, найбільш вдалим є визначення, запропоноване А. А. Герасімовою, яка пропонує під функціями судової влади розуміти взаємопов'язані з функціями держави і права, законодавчо оформлені основні напрями її діяльності, в яких відображається сутність та соціальне призначення, що здійснюються з метою забезпечення прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права. Вона виокремлює такі їх ознаки: 1) вони похідні від функцій держави та базуються на функціях права; 2) функції безпосередньо виражають сутність та соціальне призначення судової влади, спрямовані на реалізацію її кінцевої мети; 3) є такими, що стійко склалися, об'єктивно необхідні, законодавчо оформлені основні напрями діяльності судової влади; 4) функції судової влади — динамічне явище, вони розвиваються, змінюються, народжуються нові та відмирають старі відповідно до суспільних інтересів та потреб; 5) реалізація функцій забезпечується відповідними, як правило, юридичними методами та в певних, в тому числі процесуальних, формах із застосуванням заходів державно-правового примусу¹.

Разом із тим ця пропозиція потребує певного уточнення. По-перше, на нашу думку, посилення на «похідність» функцій судової влади від функцій держави та базування їх на функціях права є зайвим, оскільки ускладнює запропоноване визначення. Стаття 6 Конституції України закріплює, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Наведене, на наше переконання, свідчить, що держава, створивши відповідну систему державних органів, через них і виконує свої функції, тобто судова влада як влада державна не може виконувати те, що не притаманно самій державі й те, що їй не доручено самою державою. По-друге, у загальному, не заперечуючи, що функції є динамічним явищем, тобто з часом можуть змінюватися, хотілося б спростувати твердження, що цей процес залежить лише від суспільних інтересів та потреб. Останні дійсно впливають на їх формування, оскільки можуть визначати сфери, «не охоплені функціями» судової влади як влади державної, однак безпосереднє їх оформлення відбувається лише за волевиявленням держави, яка через органи законодавчої влади визначає цілі, що раніше не стояли перед судовою владою, та покладає на неї обов'язок їх досягати певним шляхом. Фактична

¹ Герасимова А. А. Функции судебной власти в механизме современного российского государства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве / А. А. Герасимова. — Саратов : Б. и., 2012. — С. 8, 15.

діяльність у галузі судочинства, тобто та, яка не передбачена чинним законодавством, не допускається. По-третє, реалізація функцій відбувається через процесуальну діяльність суду, спрямовану на досягнення поставленої мети. При цьому методи, що використовуються, та форми вчинення дій залежать від функції, яка виконується, та є складовими її змісту.

Вбачається, що при формулюванні дефініції «функції судової влади» необхідно керуватися тим, що це основні напрями діяльності, обумовлені певною метою, однак при цьому обов'язково слід враховувати критерії, які відмежовують функції від звичайної діяльності. Слід зазначити, що в літературі вони не вироблені. Більше того, зазвичай вони взагалі не виокремлюються. І. М. Зайцев свого часу зазначав, що розуміння функцій визначається такими положеннями: 1) цільовими установками, що реалізуються шляхом функції; б) процесуальними засобами її досягнення; в) відповідними цивільними процесуальними нормами¹. Наведений перелік, на нашу думку, є неповним, оскільки, як вже зазначалося, цілі, які стоять перед різними за своєю природою органами, та засоби їх досягнення, закріплені в чинному законодавстві, можуть збігатися, однак функції відрізнятимуться.

У свою чергу, А. А. Герасимова виокремлює такий склад елементів змістової характеристики функцій судової влади: суб'єкт та учасник здійснення функцій; об'єкт; мета; система дій та операцій; методи та засоби; результати функціонування. При цьому об'єктом функцій є те, на що спрямована діяльність явища, тобто суспільні відносини між різними суб'єктами права, у зв'язку з якими органи судової влади реалізують свою компетенцію з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів. Результат втілює підсумок судової діяльності та, бажано, повинен являти собою настання позитивних наслідків. У широкому сенсі він являє собою матеріалізовану мету кожної окремої функції судової влади, а у вузькому — матеріалізовану мету в кожній конкретній судовій справі². Не всі ці критерії, на нашу думку, доцільно виокремлювати. Так, по-перше, немає сенсу визначати як критерій суб'єкта та учасників здійснення функцій, оскільки йдеться про функції судової влади, а, як вже зазначалося, останні реалізуються лише судом. Відповідно до ч. 1 ст. 124 Конституції України делегування функцій судів, а також при-

¹ Зайцев И. М. Процессуальные функции гражданского судопроизводства / И. М. Зайцев. — Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1990. — С. 8–9.

² Герасимова А. А. Функции судебной власти в механизме современного российского государства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве / А. А. Герасимова. — Саратов : Б. и., 2012. — С. 8, 16–17.

власнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. По-друге, «об'єкт» у запропонованому автором розумінні по суті поглинається метою, оскільки з врахуванням специфіки суспільних відносин, з приводу яких особа звертається до суду, визначається мета. По-третє, аналогічне зауваження можна зробити й щодо такого критерію, як результати функціонування.

На нашу думку, як критерій виокремлення функцій судової влади слід використовувати: предметну сферу функціонування судової влади; мету судової діяльності; предмет судової діяльності та процесуальну форму, в якій така діяльність має відбуватися. При цьому випадіння хоча б одного із елементів нівелює значення функції в процесі розвитку правовідносин.

Предметна сфера функціонування судової влади (тут і далі курсив автора) визначається насамперед на конституційному рівні. Так, відповідно до ч. 2 ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. У подальшому на галузевому рівні (ст. 15 ЦПК, статті 1, 2, 12 ГПК, ст. 17 КАС тощо) відбувається розмежування судової юрисдикції загальних та спеціалізованих судів, тобто встановлюється форма судочинства (цивільна, господарська, адміністративна, кримінальна та конституційна) та провадження, в межах яких і відбуватиметься реалізація судової влади залежно від наявності чи відсутності спору про право, характеру правовідносин та суб'єктного складу. Окреслення предметної сфери дає можливість відокремити функції судової влади від функцій інших гілок влади та визначити функції судової влади, які реалізуються у відповідній формі судочинства залежно від специфіки закріплених на галузевому рівні процедур.

Мета, поставлена перед судовою владою, формулюється з урахуванням предметної сфери її функціонування та є орієнтиром, який дає можливість визначати подальші шляхи її функціонування. Так, будь-яка діяльність людини безпосередньо обумовлюється та спрямовується усвідомленою метою, «яка як закон визначає спосіб та характер його дій і якій він має підкорювати свою волю». Будучи породженням конкретних умов суспільного буття та в кінцевому рахунку визначаючись ним, мета являє собою ідеальну уяву тих результатів вольових дій індивіда, заради яких ці дії ним здійснюються. Мета виступає, таким чином, вихідним пунктом та рушійною силою вольової діяльності і одночасно спрямовуючим фактором у цій діяльності. Вона є внутрішньо спонукаючим початком у діяльності людей щодо перетворення дійсності¹.

¹ Керимов Д. А. Методология права: Предмет, функции, проблемы философии права / Д. А. Керимов. — 4-е изд. — М.: Изд-во СГУ, 2008. — С. 272–273.

Досягнення цілі має відбуватися певним шляхом, який визначається заздалегідь, тобто у загальних рисах окреслюється, що необхідно робити суду для досягнення поставленої мети, *тобто визначається предмет судової діяльності*. Саме він виступає сполучною ланкою між суб'єктом мети та об'єктом його діяльності, спрямованої на досягнення певного результату. Без засобів діяльності мета нереальна, нездійсненна, так само як і за відсутності мети наявні засоби не приводять до жодного результату. Однак сама по собі діяльність не повинна використовуватися для характеристики функцій, оскільки вона відображає те, що вже відбулося, виявилось, існує реально. Діяльність — це здійснена можливість. На відміну від неї, функція виступає передумовою діяльності¹, тобто функція визначає «параметри» майбутньої діяльності, в ній закладається власне предмет судової діяльності. При цьому в ньому має відображатися завершений цикл, тобто закріплюватися сукупність процесуальних дій, послідовне вчинення яких веде до досягнення мети. Іншими словами, під час визначення предмета судової діяльності використовується сукупність різних видів діяльності: оцінка доказів, встановлення обставин, тлумачення норми права, застосування норми права тощо.

Крім мети та предмета судової діяльності, під час характеристики функцій не можна залишати поза увагою й *форму, в якій має відбуватися діяльність*, оскільки саме вона встановлює кордони «резонності», що дадуть можливість у подальшу розмежовувати правомірну та неправомірну поведінку. Остання, незважаючи на можливе спрямування та безпосереднє досягнення мети, не може оцінюватися як така, що забезпечує виконання функцій. При цьому саме форма дає можливість відокремлювати функції різних за своєю природою органів, які мають однакову мету та спрямування діяльності. Наприклад, у літературі зазначалося, що правосуддя відрізняється від функцій інших органів влади своєю специфікою. Воно відбувається у суворо встановленій законом процесуальній формі². Тому, на нашу думку, слід критично оцінювати висловлювання, що реалізація функцій забезпечується відповідними, як правило, юридичними методами та в певних, в тому числі процесуальних, формах із застосуванням

¹ Магомедов А. М. Философские проблемы о функциях / А. М. Магомедов. — Ростов н/Д : Изд-во Рост. Ун-та, 1984. — С. 54–56.

² Марочкин И. Е. Природа судебной власти / И. Е. Марочкин // Избранное / составители : Червякова Е. Б., Марочкин А. И., Мех Ю. В. — Харьков : Изд-во «Плеяда», 2015. — С. 56–57; Марочкин И. Е. Судовая власть / И. Е. Марочкин // Избранное / составители : Червякова Е. Б., Марочкин А. И., Мех Ю. В. — Харьков : Изд-во «Плеяда», 2015. — С. 175.

заходів державно-правового примусу¹. Функція відображає внутрішній зміст явища на відміну від форми, що представляє зовнішнє вираження змісту, спосіб його здійснення та реалізації².

Вважаємо за необхідне виокремлювати функції судової влади з огляду на сферу цивільного судочинства. Першою основною та визначальною є функція правосуддя, яка має конституційний характер (ч. 1 ст. 124 Конституції України). Вона знаходить свою реалізацію під час розгляду справ позовного провадження, тобто вирішення спорів про право, оскільки саме в межах такого провадження переслідується мета захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод та інтересів³, що дає можливість подолати невизначеність у суб'єктивних правах. Предметом судової діяльності є вирішення спору про суб'єктивні права та обов'язки або, як зазначається в літературі, усунення перешкод у здійсненні суб'єктивного права⁴. Така діяльність має відбуватися з дотриманням справедливих (належних) судових процедур.

О. Ф. Козлов вважає, що відправлення правосуддя включає три основні функції: розгляд юридичних справ по суті, перевірку законності ухвалених рішень до набрання ними законної сили та перевірку законності рішень, які вступили в законну силу⁵. Наведена позиція щодо необхідності відокремлення функцій судів першої інстанції та функцій судів вищого рівня підтримується й деякими іншими вченими⁶. Однак, на нашу думку, слід підтримати

¹ Терехин В. А. Современная реформа в России и развитие функций судебной власти / В. А. Терехин, А. А. Герасимова // Российская юстиция. — 2011. — № 10. — С. 44.

² Лазарева В. А. Судебная власть и ее реализация в уголовном процессе / В. А. Лазарева. — Самара : Изд-во «Самарский университет», 1999. — С. 32.

³ Гражданский процесс : учеб. / под ред. К. С. Юдельсона. — М. : Юрид. лит., 1972. — С. 22.

⁴ Ванеева Л. А. К вопросу о предмете судебной деятельности в гражданском процессе / Л. А. Ванеева // Ученые записки. — Т. 21. Юридические науки. — Ч. 2. Вопросы гражданского права и процесса. — Владивосток : Дальневосточ. гос. ун-т, 1969. — С. 184.

⁵ Козлов А. Ф. Суд первой инстанции как субъект советского гражданского процессуального права / А. Ф. Козлов. — Томск : Изд-во Томского ун-та, 1983. — С. 6.

⁶ Сидоров І. Поняття функцій судів загальної юрисдикції / І. Сидоров // Вісник прокуратури. — 2003. — № 1. — С. 101; Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух : моногр. — Х. : Право, 2010. — С. 25; Нестерчук Л. П. Система функцій, що здійснюють суди загальної юрисдикції / Л. П. Нестерчук // Актуальні проблеми держави і права. — 2014. — Вип. 71. — С. 397; Брынцев В. Д. Судебная власть (Правосудие): Пути реформирования в Украине / В. Д. Брынцев. — Харьков : Ксильон, 1998. — С. 109.

точку зору тих науковців, які з нею не погоджуються¹, хоча не завжди їх аргументація є послідовною. Так, перевірка судових рішень не може існувати самостійно, поза зв'язком із діяльністю суду першої інстанції, який розглядає та вирішує цивільні справи. Відповідно до цього право на судовий захист спочатку реалізується в суді першої інстанції. Якщо законом передбачено право оскарження судового акта, то судовий захист продовжуватиметься, але вже у судах другої та третьої інстанцій². Незважаючи на те що такі суди нібито контролюють діяльність судів нижчого рівня шляхом перевірки законності та обґрунтованості їх судових рішень, однак насправді призначенням їх діяльності є усунення допущених судових помилок³ з метою остаточного вирішення спору. Таким чином, предмети судової діяльності судів першої, апеляційної та касаційної інстанції, незважаючи на деякі відмінності, в більшій частині збігаються. Що стосується процесуальної форми діяльності, то вона тотожна. Таким чином, *діяльність судів першої інстанції та судів вищого рівня є різними етапами відправлення правосуддя як функції судової влади.*

Другу функцію судової влади в цивільному судочинстві слід пов'язати з діяльністю суду під час розгляду справ окремого провадження, тобто безспірного, у порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав (ч. 1 ст. 234 ЦПК). Крім того, можна погодитися з висловленою в літературі точкою зору, що за своєю природою відновлення втраченого судового провадження є схожим з наведеним провадженням. Поновлюючи втрачене судове провадження, суд не встановлює наявності чи відсутності у особи будь-якого суб'єктивного права, оскільки питання про права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі, вже були раніше вирішені судом. Роль суду під час розгляду цієї категорії справ зводиться до встановлення факту ухвалення судового рішення⁴.

¹ Юрков Б. Н. Судебное обеспечение законности в деятельности административных органов. — Х., 1987. — С. 9–11; Зайцев И. М. Процессуальные функции гражданского судопроизводства / И. М. Зайцев. — Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1990. — С. 7, 10.

² Борисова Е. А. Проверка судебных актов по гражданским делам / Е. А. Борисова. — М.: «Издательский Дом «Городец», 2005. — С. 18–19.

³ Терехова Л. А. Система пересмотра судебных актов в механизме судебной защиты / Л. А. Терехова. — М.: Волтерс Клувер, 2007. — С. 1–17.

⁴ Чудиновская Н. А. Установление юридических фактов в гражданском и арбитражном процессе / Н. А. Чудиновская; науч. ред. В. В. Ярков. — М.: Волтерс Клувер, 2008. — С. 23.

Таким чином, *другою функцією судової влади у цивільному судочинстві є установча*. Її виконання покладається на суди з огляду на специфічність питань, які вони мають розглянути, та фактів, станів, що мають встановити, а також враховуючи юридичну силу судового рішення¹. Як мету, заради якої запроваджується ця функція, необхідно виокремлювати охорону прав та інтересів, створення умов для майбутнього здійснення особистих немайнових чи майнових прав, що сприяє подоланню невизначеності у суб'єктивних правах та обов'язках. Предметом судової діяльності є підтвердження наявності чи відсутності певних юридичних фактів, станів, неоспорюваних прав, тобто діяльність суду спрямована на забезпечення умов для виникнення суб'єктивних прав та обов'язків й акт правозастосовної діяльності є фактом, з яким пов'язуються правові наслідки, саме ж виникнення правовідносин не залежить від волі та свідомості правозастосовних органів².

Третя функція судової влади простежується під час видання судового наказу в порядку наказного провадження, тобто нами підтримується висловлена в літературі точка зору, що у цьому випадку правосуддя не здійснюється³, оскільки суд має справу із так званими безспірними вимогами, тобто спір про право не вирішується, судовий наказ видається без розгляду справи в судовому засіданні та виклику заявника та боржника. По суті, йдеться про судове забезпечення безспірних прав або, іншими словами, суд вживає заходів для безперешкодної у майбутньому реалізації права заявника, не вирішуючи при цьому питання про його наявність, сутність, розмір та й особу боржника, оскільки ці обставини достовірно мають міститися у наданих суду письмових доказах, він «підштовхує» боржника до виконання майнових зобов'язань. Дещо схожу діяльність вчиняє суд під час вжиття заходів забезпечення позову або, як їх ще називають, забезпечувальних заходів. Так, не вирішуючи спір про суб'єктивні права та обов'язки, він вживає заходів

¹ Прокудина Л. А. Соотношение понятий «деятельность суда» и «отправление правосудия» / Л. А. Прокудина // Право. — 2010. — № 3. — С. 43–44.

² Ванеева Л. А. К вопросу о предмете судебной деятельности в гражданском процессе / Л. А. Ванеева // Ученые записки. — Т. 21. Юридические науки. — Ч. 2. Вопросы гражданского права и процесса. — Владивосток : Дальневосточ. гос. ун-т, 1969. — С. 183–184.

³ Курс цивільного процесу : підруч. / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. — Х. : Право, 2011. — С. 660; Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : моногр. / В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін. ; за ред. В. В. Комарова. — Х. : Право, 2016. — С. 80, 615; Громошина Н. А. Дифференциация, унификация и упрощение в гражданском судопроизводстве : моногр. — М. : Проспект, 2010. — С. 130; Сахнова Т. В. Курс гражданского процесса: теоретические начала и основные институты / Т. В. Сахнова. — М. : Волтерс Клувер, 2008. — С. 22.

для забезпечення у майбутньому виконання рішення суду, що буде ухвалене, тобто реалізації права позивача, у разі майбутнього його підтвердження¹. При цьому відповідно до ч. 1 ст. 153 ЦПК заява про забезпечення позову розглядається судом, у провадженні якого перебуває справа, в день її надходження без повідомлення відповідача та інших осіб, які беруть участь у справі, тобто як і в наказному провадженні, лише на підставі письмових доказів, наданих особою, яка подала заяву. Крім того, певною мірою прояв цієї функції спостерігається під час застосування заходів процесуального примусу, оскільки за їх допомогою забезпечується належне проведення судового розгляду.

Вбачаємо за можливе цю *функцію визначити як забезпечувальну*. Її метою є створення умов для реального здійснення суб'єктивних прав у майбутньому та належного виконання процесуальних обов'язків. Предмет судової діяльності відрізняється залежно від судової процедури.

Четверту функцію судової влади можна визначити як функцію судового контролю. Зазвичай у літературі її реалізація пов'язується зі здійсненням контролю над іншими гілками влади, перевіркою законності й обґрунтованості рішень та дій державних органів і посадових осіб, їх стримування в рамках законності², правом здійснення конституційного нагляду³, контролем, що здійснюється судом у межах кримінального судочинства⁴. Однак, враховуючи специфіку сфери цивільного судочинства, ця функція реалізується у вигляді контролю за рішеннями, діями та бездіяльністю деяких органів. Вона проявляється під час розгляду справ про оскарження рішень

¹ Ярков В. В. Понятие и значение обеспечительных мер в арбитражном процессе / В. В. Ярков // Современная доктрина гражданского и арбитражного процесса и исполнительного производства: теория и практика. — СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. — С. 147–166; Кузнецов С. А. Обеспечительные меры в гражданском и административном судопроизводстве / С. А. Кузнецов. — М.: Волтерс Клувер, 2007. — С. 5–7; Треушников А. М. Становление института обеспечительных мер в арбитражном процессе / А. М. Треушников // Заметки о современном гражданском и арбитражном процессуальном праве / под ред. М. К. Треушникова. — М.: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004. — С. 257–266.

² Горшенев В. М. Контроль как правовая форма деятельности / В. М. Горшенев, И. Б. Шахов. — М.: Юрид. лит., 1987. — С. 150; Смокович М. Судова влада: місце в суспільстві та судовий контроль / М. Смокович // Юрична Україна. — 2012. — № 10. — С. 104–105.

³ Кравченко Ю. Ф. Роль судової системи України в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина / Ю. Ф. Кравченко // Право і суспільство. — 2004. — № 1. — С. 36.

⁴ Марочкин И. Е. О понятии «судебная власть» / И. Е. Марочкин // Избранное / составители: Червякова Е. Б., Марочкин А. И., Мех Ю. В. — Харьков: Изд-во «Плеяда», 2015. — С. 23–24; Брынцев В. Д. Судебная власть (правосудие). Итоги реформ 1992–2003 гг. на Украине / В. Д. Брынцев. — Харьков: Ксилон, 2004. — С. 58–82.

третейських судів, про видання виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, про оспорування рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу (ч. 4 ст. 15 ЦПК, розділ VII-1 ЦПК)¹. У таких судових процедурах не відбувається розгляду справи по суті, тобто суд не вирішує спір між учасниками третейського розгляду. Він має справу з підсумковим рішенням юрисдикційного органу — третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу, що є наслідком їх правозастосовної діяльності, які він і зобов'язаний перевірити на відповідність формальним підставам², тобто передбаченій процедурі третейського розгляду, визначити їх подальшу юридичну долю, а також можливість примусового виконання³. Втручатися в сутність прийнятих рішень, так само як і переоцінювати фактичні обставини, на яких вони засновані, суди не мають права. Аналогічна за своєю природою діяльність здійснюється під час розгляду клопотань про надання дозволу на визнання та примусове виконання рішень іноземного суду, оскільки суд, не перевіряючи законність та обґрунтованість таких рішень, оцінює лише дотримання при їх ухваленні процесуальних вимог, закріплених у національному законодавстві та міжнародному договорі. Суд також здійснює контроль за діяльністю державного виконавця під час примусового виконання судових та інших рішень.

Таким чином, контрольна функція здійснюється судами з метою легітимації рішень та дій окремих несудових органів і судів іноземних держав⁴, а також захисту прав учасників виконавчого провадження. Предмет судової діяльності вирізняється залежно від судової процедури.

Виконання п'ятої функції слід пов'язати з діяльністю ВСУ, оскільки вона, на нашу думку, не охоплюється поняттям правосуддя. Її можна визна-

¹ Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках : моногр. — Х. : Право, 2010. — С. 24–25.

² Носырева Е. И. О функциях суда первой инстанции при рассмотрении гражданских дел / Е. И. Носырева // Новеллы гражданского процессуального права : материалы научно-практической конференции, посвященной 80-летию М. С. Шакарян. — М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. — С. 129.

³ Осокина Г. Л. О сущности производств по делам об оспаривании решений третейских судов и о выдаче исполнительных листов на принудительное исполнение решений третейских судов / Г. Л. Осокина // Тенденции развития гражданского процессуального права России : сб. науч. статей. — СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2008. — С. 73.

⁴ Міжнародний цивільний процес України : навч. посіб. Практикум / за ред. д-ра. юрид. наук, проф. С. Я. Фурси. — К. : Видавець Фурса С. Я. ; КНТ, 2010. — С. 247; Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках : моногр. — Х. : Право, 2010. — С. 40.

чити як *функцію уніфікації судової практики*, що здійснюється з метою забезпечення єдності судової практики та виконання Україною взятих на себе зобов'язань. Предметом судової діяльності є встановлення наявності обставин, передбачених у ст. 355 ЦПК.

У літературі наявні точки зору, відповідно до яких судова влада виконує правотворчу (нормотворчу) функцію. Її прояв науковці вбачають у діяльності суду щодо тлумачення норм права під час вирішення конкретної справи, застосування аналогії закону чи аналогії права¹, «вибраковування» неконституційних законів та підзаконних нормативно-правових актів², прийняття постанов вищими судовими органами³. Однак з нею ми не можемо погодитися, коли мова йде про сферу цивільного судочинства. По суті вчені намагаються прирівняти судову практику до джерел цивільного процесуального права. Однак вона не має цього статусу⁴. Суди, розглядаючи справи, лише аналізують конкретні життєві обставини, відшуковуючи норму права, яка до них може бути застосована, й, вживаючи її, вказують, яким чином необхідно діяти в конкретній ситуації персоніфікованим особам. Тлумачення цими судами окремих норм права, результати якого звичайно відображаються у мотивувальній частині рішення, має не нормативний, а казуальний характер⁵. Законна сила судового рішення має суб'єктивні межі на відміну від норми права, що містить загальнообов'язкові правила поведінки неперсоніфікованого кола осіб. Що стосується роз'яснень, які містяться в постановах пленумів судів вищого рівня, правових позицій ВСУ, то

¹ Воскобитова Л. А. Сущностные характеристики судебной власти / Л. А. Воскобитова. — Ставрополь : Ставропольсервисшкола, 2003. — С. 131–132.

² Цихоцкий А. В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам / А. В. Цихоцкий. — Новосибирск : Наука. Сиб. Предприятие РАН, 1997. — С. 36; Судебная практика как источник права. — М. : Институт государства и права Российской Академии наук, 1997. — С. 8.

³ Марченко М. Н. Судебное правотворчество и судебское право. — М. : ТК «Велби»; Изд-во Проспект, 2007. — С. 17; Марченко М. Н. Судебное применение и судебное правотворчество в странах романо-германского права / М. Н. Марченко // Судебное правоприменение: проблемы теории и практики / ред. В. М. Сырых. — М. : РАП, 2007. — С. 310–324.

⁴ Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках : моногр. — Х. : Право, 2010. — С. 35.

⁵ Цвик М. В. О судебной практике / М. В. Цвик, В. С. Смородинский // Проблемы законности : Респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. — Х. : Нац. юрид. акад. України, 1999. — Вип. 40. — С. 7.

такі суди не створюють нові норми права, не «конкретизують», «доповнюють» або покращують норми права в процесі правозастосовної діяльності¹.

Окремо хотілося б зазначити, що нами не поділяється точка зору, що тлумачення норми права є окремою функцією судової влади², оскільки воно (тлумачення) є видом процесуальної діяльності, що вчиняється судом при реалізації всіх функцій. Як слушно зазначається в літературі, сила і призначення судової влади — в опорі на закон, розкритті його справжнього сенсу, приведенні в дію в кожному судовому випадку³.

На підставі наведеного можна стверджувати, що під функціями судової влади слід розуміти обумовлені предметною сферою її функціонування та закріплені на законодавчому рівні основні напрями реалізації судової діяльності, обумовлені поставленою метою, специфікою предмета такої діяльності та формами її здійснення, що відображають соціальне призначення та особливе місце судової влади в певному суспільстві. При цьому у сфері цивільного судочинства можна виокремити п'ять функцій, що виконуються судовою владою: правосуддя, установча функція, забезпечувальна функція, функція судового контролю та функція уніфікації судової практики.

Ткачук О. С. Функції судової влади та сфера цивільного судочинства

Анотація. У статті проаналізовані проблемні питання функцій судової влади, розкриті їх суть і соціальне призначення. На основі аналізу та критики наявних у науці визначень функцій судової влади та їх складових автором запропонована власна градація таких функцій та обґрунтовано призначення кожної з них. При цьому визначено критерії такого поділу і доведено, що у процесі розвитку правосуддя вони повинні існувати одночасно.

Ключові слова: судова влада, функції судової влади, правосуддя, цивільне судочинство, цивільний процес.

Ткачук О. С. Функции судебной власти и сфера гражданского судопроизводства

Аннотация. В статье проанализированы проблемные вопросы функций судебной власти, раскрыты их сущность и социальное предназначение. На основе анали-

¹ Боннер А. Т. Применение нормативных актов в гражданском процессе : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / А. Т. Боннер // Избранные труды по гражданскому процессу. — СПб. : Издательский Дом С.-Петерб. гос. ун-та, Издательство юридического факультета С.-Петерб. гос. ун-та, 2005. — С. 237.

² Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках : моногр. — Х. : Право, 2010. — С. 31.

³ Судебная власть / под ред. И. Л. Петрухина. — М. : ООО «ТК Велби», 2003. — С. 648–649.

за и критики существующих в науке определений функций судебной власти и их составляющих автором предложена собственная градация таких функций, обосновывается предназначение каждой из них. При этом определены критерии такого деления и доказано, что в процессе развития правоотношений они должны существовать одновременно.

Ключевые слова: судебная власть, функции судебной власти, правосудие, гражданское судопроизводство, гражданский процесс.

Tkachuk O. S. Functions of Judicial Power and Sphere of Civil Judicial Proceeding

Summary. The article provides the analysis of problem issues of the judicial power functioning; their essence and social function are unveiled. On the basis of analysis and critics of the definitions of the judicial power functions and their components, the author proposed his own gradation of such functions and justified the functions of each one of them. Herewith, the author determined the criteria of such a separation and proved that in the process of legal relations development they must exist simultaneously.

Key words: judicial power, functions of judicial power, justice, civil judicial proceedings, civil process.